

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de erroribus Pelagianorum, de gratia, de iustificatione & merito,
de virtutibus theologicis & quatuor cardinalibus, ac de ineffabili mysterio
incarnationis

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniae Agrippinae, 1671

Art. V. De vitiis oppositis fortitudini, & partibus illius

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77177](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77177)

Duplex etiam est vitium seu peccatum observantiae oppositum: unum per defectum, quo nimirum personis in dignitate constitutis honor debitus non redditur: aliud per excessum, quo cultus ipsis deferitur supra illarum dignitatem & exigentiam. Quo vitio laborabant illi Ethnici, qui Apotheosim, seu cultum divinum Imperatoribus exhibebant, & per eorum numina jurabant, ut palpo ille quidicebat:

Iurandaque tuum per numen ponimus aras.

Hanc perniciosam & sacrilegam adulationem, acriter & eleganter redarguit Tertullianus in Apologetico cap. 33. ubi sic ait: Non enim Deum Imperatorem dicam: vel quia mentiri nescio, vel quia illum deridere non audeo, vel quia nec ipse se Deum vult dici, si homo sit. Intere est homini, Deo cedere. Satis habebat appellari Imperator. Grande & hoc nomen est quod a Deo traditur. Negat illum Imperatorem, qui Deum dicit. Nisi homo sit, non est Imperator. Hominem se esse etiam triumphans in illo sublimi curru admonetur. Suggestitur, cum ei a tergo, respice post te, hominem memento te. Et utique hoc magis gaudet, tantam se gloria coruscare, ut illi admonitio conditionis suae sit necessaria. Minor erat, si tunc Deus diceretur. Major est qui revocatur, ne se Deum existimet. Augustus Imperii formator, ne Dominum quidem dici se volebat; & hoc enim Dei est cognomen. Dicam plane Imperatorem Dominum, sed more communi, sed quando non cogor, ut Dominum, Dei vice dicam.

10 Obedientiae per defectum contrariatur inobedientia strictè sumpta, secundum quod procedit ex intentione agendi contra praeceptum, atque adeo ex contemptu praecepti & precipientis. Si quod autem opponitur illi per excessum, proprio nomine caret.

11 Contra inobedientiam acriter invehitur Seneca lib. 3. de ira cap. 16. dicens quod illa in tormentum suum perficit, & imperia graviora sentit, quod contumacia patitur. Sic laqueos fera dum jactat, asstringit. Sic aves viscum cum trepidantes excutunt, plumis omnibus illinunt. Nullum tam arctum est jugum, quod non minus laedat ducentem, quam repugnantem. Vnum est levamen malorum ingentium, pati, & necessitatibus suis obsequi. Addit Nazianzenus orat. 9. quod sicut obedientiae lege omnia simul terrestria, atque caelestia conservantur; ita inobedientiae pestis & terras vastat, & caelum ipsum, cum in illud pervasit, sædè depopulata est.

12 Vitium gratitudini contrarium per excessum, non est nominatum: contrarium verò per defectum dicitur ingratitude, quæ ut ait D. Bernardus serm. 52. in Cant. est *semita urens, siccans sibi fontem pietatis, rorem misericordiae, fluentia gratia.*

Per excessum opponitur vindicationi crudelitas, seu sævitia, quæ excedit mensuram honestæ vindicationis: per defectum verò vitium inominatum, quod potest dici *remissio*, ut docet S. Thomas hic quæst. 108. art. 2. ad 3.

13 Veritati seu veracitati opponitur vitium mentendi, consistitque mendacii malitia, in ea contractetate, quæ inter iudicium internum, & verba seu alia signa ipsum exprimentia reperitur, dum scilicet quæ mens negat, lingua affirmat, vel è contra. Unde mentiri dicitur quasi *contra mentem ire*.

14 Per excessum opponitur amicitiae vitium adulandi, quo nimis blandè aliquis in convictu se habet, omnia probans, omnia laudans, & in omnibus aliorum voluntati se accommodans. Per defectum verò ipsi adversatur litigium, quod

A perturbat vitam socialem, paritque pugnas & contentiones.

Liberalitati demum per defectum opponitur avaritia, seu nimia cupiditas divitiarum: per excessum verò prodigalitas, quæ darplacum oportet, aut his quibus non oportet.

ARTICULUS V.

De vitiis oppositis fortitudini, & partibus potentialibus illius.

Vitium fortitudini opposita tria numerantur à D. Thoma hic quæst. 125. 126. & 127. Nimirum timiditas, seu ignavia; intimiditas, seu vacuitas timoris, quam Aristoteles 3. Ethic. cap. 7. vocat *aphephian*; & temeritas seu nimia audacia. Timiditas est excessus in timendo periculum, & gravia, & defectus in audiendo contrarium. Intimiditas est quando aliquis non timet quod secundum rationem timendum est. Temeritas denique, cum quis excedit in audendo, & aggredditur quod non convenit, vel quomodo, quando non convenit.

Magnanimitati verò, quæ est prima pars potentialis fortitudinis, quatuor vitia contrariantur. Nam ex parte objecti primarii, quod est opus magnum, opponitur illi præsumptio, quæ tendit ad magna improporionata, & supra vias agentis. Ex parte objecti secundarii, scilicet honoris, opponitur magnanimitati ambitio, quæ est appetitus honoris inordinatus. Ex parte verò gloriæ, quæ est honoris effectus, adversatur ipsi inordinatus ipsius gloriæ appetitus, qui sumpto nomine ab objecto, inanis seu vana gloria appellatur. Denique ex parte ipsius quærentis gloriam, quia non refert illam ad Dei honorem, & ædificationem proximorum, magnanimitati opponitur superbia, vitium capitale, cui Gregorius lib. 31. Moral. cap. 31. septem filias assignat, nimirum inobedientiam, jactantiam, hypocrisis, contentionem, pertinaciam, discordiam, & novitatem præsumptionem. Quatuor prædicta vitia opponuntur magnanimitati per excessum. Per defectum verò opponitur ei pusillanimitas, quæ animum inordinate retrahit à magnis suæ virtutis congruentibus.

Magnificencia, quæ est secunda pars potentialis fortitudinis, per defectum opponitur pusillificencia, ut docet D. Thomas hic quæst. 125. art. 1. Vitium verò per excessum ei oppositum appellatur ab Aristotele 4. Ethic. cap. 2. *Bonafia*, & à D. Thoma *consumptio*, quia sicut ignis in fornace omnia consumit.

Vitium contrarium per defectum patientiæ, quæ est tertia pars potentialis fortitudinis, est impatientia: per excessum, si quod est, proprio nomine caret.

Vitium denique quod per defectum opponitur perseverantiæ, quæ est ultima pars potentialis fortitudinis, dicitur mollities (non illa quæ est luxuria species, de qua infra) sed alia, per quam facile quis recedit à bono inchoato, propter timorem deficiendi, vel propter tristitiam proveniente ex defectu delectationis. Evocatur mollities, quia cedit debili moventi, scilicet prædicto timori, vel tristitiæ. Per excessum verò perseverantiæ opponitur pertinacia, quæ quæ nimium propriæ sententiæ adharens, non desistit ab incepto cum oportet.

ARTICULUS VI.

*De vitis oppositis temperantiae, & paribus eius
subiectivis nimirum abstinentiae, sobrietati
& pudicitiae.*

Sanctus Thomas hic quaest. 142. duo vitia ponit temperantiae opposita: unum per excessum, quod vocat intemperantiam; alterum per defectum, quod vocat insensibilitatem, seu stuporem; quando aliquis sic abhorret & fugit gustus & tactus delectationes, ut nolit eis uti, quando, & quantum, & quomodo recte rationi convenit. Primum vitium communius est, & maxime probrosum, ut docet idem S. Doctor art. 4. ejusdem quaestionis, quia maxime repugnat excellentiae hominis; versatur enim circa delectationes nobis communes cum brutis, illique nos assimilant, aut deteriores reddit, quando facit nos ab ejusmodi delectationibus separari, & rationis lumen excocat, atque hominem hebetat. Uide Seneca Epist. 29. *Due sunt voluptates gustus & tactus, hominibus communes & bestis: & ideo in peccatum numero habendi sunt, qui his feris voluptatibus de servant. Dum quidam stolidus, audiente Pythagorâ, diceret malle secum mulieribus, quam cum Philisophis conversari; & Sues (inquit) in cano quam in floribus volutari.*

Abstinentiae opponitur gula vitium, id est inordinatus appetitus & usus cibi. Quod vitium committitur quinque praecipue modis, à D. Thoma hic quaest. 148. art. 4. enumeratis, & hoc versu comprehensis:

Præpropere, laute, nimis, ardens, studiosè.
Quinque enim modis (ut ait S. Gregorius Magnus, verbis ibidem à D. Thoma relatis) nos gula vitium tenet. Aliquando scilicet indigentia tempora praevenerit. Aliquando lautiores cibos querit. Aliquando quae sumenda sunt, preparari accuratius appetit. Aliquando ipsa quantitate sumendi, mensuram refectiois excedit. Aliquando ipso assu immensi desiderii aliquis peccat. Ratio hujus divisionis hæc redditur à D. Thoma in corp. ejusdem articuli: Gula enim importat inordinatam concupiscentiam edendi: in delectationem duo considerantur, scilicet ipse cibum qui comeditur, & ejus comestio. Potest ergo inordinatio concupiscentiae attendi dupliciter: uno quidem modo quantum ad ipsum cibum qui sumitur; & sic quantum ad substantiam vel speciem sibi querit aliquos cibos lautos, id est preciosos, nimirum supra quam conditio personae permittat, ut si vir plebeius nolit comedere nisi perdecies, & phasianos. Quantum ad qualitatem, querit cibos nimis accuratè præparatos, ut si idem nolit quidquam comedere, nisi saccaro conditum. Quantum ad quantitatem, excedit in nimis edendo, nimirum plusquam natura requirit, aut permittat lex abstinentiae. Alio modo attenditur inordinatio concupiscentiae quantum ad ipsam sumptionem cibi: vel quia quis praevenerit debitum tempus comedendi, præpropere comedendo; quod etiam pertinet si saepius comedat, quam par sit; vel si edat in loco indibito, puta in templo, & tempore sacri, nolens expedare donec domum redierit: vel etiam quia non servat modum debitum in edendo, puta si voraciter comedat, canum aut leonum more.

Ex hoc vitio capitali oriuntur quinque alia, quae D. Thomas art. 6. ejusdem quaestionis exponit, & post D. Gregorium gula filias appellat, nimirum inepta laetitia, scurrilitas, immunditia, multiloquium, & hebetudo mentis. Nam inquit, Tom. IV.

A ex immoderatione cibi & potus hebetatur animus, propter fumositates ciborum perturbantes caput: sicut è contra abstinentia confert ad sapientiam & intelligentiam, juxta illud Eccl. 2. *Cogitavi in corde meo abstrahere à vino carnem meam, ut animum meum transferrem ad sapientiam.* Deinde quasi sopito per immoderantiam cibi & potus gubernaculo rationis, erumpit animus in ineptam laetitiam, corpore bene pascito, & in verba inordinata, seu multiloquium, & in scurrilitatem, id est joculari rem quandam proveniente ex defectu rationis, quae sicut non potest cohibere verba, ita nec gestus exteriores. Ex eadem denique immoderatione cibi & potus oritur immunditia, sive quoad inordinatam emissionem quarundam superfluitatum, & foedatum excretionum, sive specialiter quoad emissionem feminis.

Vitium oppositum sobrietati dicitur ebrietas, id est immoderatus usque ad violentam usus rationis privationem, vini potus, vel alterius liquoris inebriare valentis: ut enim rectè ait Hieronymus in cap. 5. Epistolae ad Galatas. *Ebrietas tam ex vino, quam ex ceteris bibendi generibus, quae vario modo conficiuntur, potest accidere.* Ex quo de Sancto Ioanne Baptista dicitur, *vinum & siceram non biber.* Hoc vitium ex genere suo esse mortale docent communiter Theologi, & ex eo probant, quia ebrietas continet gravem inordinationem, in eo quod homo ex rationis gradu, quo praestat ceteris animalibus & ad Angelos, Deumque ipsum accedit, voluntariè & violenter seipsum dejicit usque ad brutorum statum & stoliditatem, privans se non solum usu rationis, sed etiam proximam utendi potestate, ita ut vigilans eam uti non possit. Quod quam grave & turpe sit rectè ponderat Basiliius homil. 14. in ebrietatem & luxum, his verbis: *Qua in re dico homo miser à brutis differ? Non merationis munere, quam à Deo omnium conditore accepisti; reliqua creatura omnis factus Dominus & Imperator? Hoc igitur te mentis lumine per ebrietatem privans, inter bestias ratione carentes annumerari poteris, similisque illis videri, &c.* In hoc turpe vitium vehementer etiam aceligenter invehitur Ambrosius, in libro de Elia & jejuniis, ubi ebrietatem appellat *fomentum libidinis, incentivum infaniae, venenum sapientiae*; aitque quod sicut veneno caro vulneratur, ita mens vino; & quod ebrietas non solum noxia est ad corporis sanitatem, sed etiam menti crimen adjungit.

Vitium oppositum castitati est luxuria, quae est peccatum ex genere suo mortale, & capitale: mortale quidem, quia graviter adversatur rei valde necessariae ad bonum commune, nimirum conservationi humani generis, quae majoris est momenti, quam conservatio individui: capitale verò, quia multa alia vitia ex illo oriuntur in genere causae finalis, vel efficientis, propter vehementem delectationem cum qua conjunctum est, quare homines alliciuntur ad multa alia peccata perpetranda, aut in alia vitia incurrunt. Sunt autem hæc praecipue octo enumerata à D. Thoma hic quaest. 153. art. 5. post Gregorium Magnum lib. 31. Moral. cap. 31. nimirum cœcitas mentis, inconsideratio, praecipitatio, inconstantia, amor sui, odium Dei, affectus praesentis saeculi, & horror futuri.

Rationem hujus divisionis assignat D. Thomas ibidem: Quando enim (inquit) potentiae inferiores vehementer afficiuntur ad sua objecta, consequens est ut superiores vires impediatur & deor-

Ccc 3 dinen-